

Jaarverslaggeving op de schop

De eenzijdige focus op winst moet volgens velen plaatsmaken voor een benadering waarin ook zaken als klanttevredenheid en duurzaamheid een rol spelen. Dat kan alleen goed functioneren als de jaarverslaggeving – en accountantscontrole daarop – navenant verandert. Ontwikkelingsbank FMO en het Havenbedrijf Rotterdam pionieren met de integratie van maatschappelijke en financiële aspecten in reporting en assurance.

PHILIP WALLAGE EN WIM BARTELS*, KADERS: NART WIELAARD | BEELD MARJA BROUWER

Financiële informatie was vroeger de enige relevante informatiesoort voor ondernemingen. Inmiddels is er een wereld ontstaan waarin bedrijven een andere rol krijgen, andere concepten van waarde ontstaan en andere vormen van innovatie nodig zijn. Bij steeds meer bedrijven groeit het besef dat zaken als

duurzaamheid en innovatie - zeker voor de langere termijn - onmisbare value drivers zijn. Financiële informatie is dan nog steeds van groot belang, maar er is iets bij gekomen. Ondernemingen informeren de buitenwereld steeds meer over de impact van hun activiteiten op de maatschappij en over hoe zij werken aan een duurzame toekomst. MVO-verslag-

De continuïteit van de onderneming wordt niet langer 'bepaald' door het winstgenererend vermogen voor aandeelhouders.

geving (maatschappelijk verantwoord ondernemen) is tot bloei gekomen en we staan momenteel voor de volgende stap: het integreren van informatie over zaken als innovatie en MVO met de financiële rapportage.

ANDERE STAKEHOLDERS

Dat is geen luxe, maar een noodzaak, want financieel analisten, investeerders en andere betrokkenen uit de financiële wereld zijn - uitzonderingen daargelaten - op dit moment niet of nauwelijks in

staat om de kansen en risico's rondom deze thema's goed te vertalen naar de financiële modellen waar zij mee werken. Terwijl steeds duidelijker wordt dat duurzaamheid bijvoorbeeld een enorme impact kan hebben op de marktpositie en daarmee ook op het bestaansrecht van ondernemingen. De continuïteit van de onderneming wordt met andere woorden niet langer 'bepaald' door het winstgenererend vermogen voor aandeelhouders. Ook de bereidheid van andere stakeholders (zoals werknemers)

om verbonden te blijven aan de onderneming wordt belangrijker.

'HOLISTISCH'

Integrated reporting kan in die situatie verbetering brengen, mits het om meer gaat dan het in elkaar schuiven van het MVO-verslag en het financiële jaarverslag. Het gaat om een holistische manier van verantwoorden over de activiteiten, aan de hand van financiële en niet-financiële aspecten, prestatie-indicatoren en de relaties daartussen. Als het alleen

Havenbedrijf Rotterdam: dubbele handtekening onder geïntegreerde verklaring

Vanaf verslagjaar 2009 kiest het Havenbedrijf Rotterdam ervoor om de jaarrekening en de duurzaamheidsverslaggeving te integreren. Daarmee brengt het Havenbedrijf ook beter tot uiting dat het een van haar belangrijkste opgaven is om te bouwen aan een duurzame haven waarin betrokken stakeholders - hoofdzakelijk de bedrijven in de haven - hun verantwoordelijkheid nemen. Dit stakeholdermanagement is dan ook een van de belangrijkste onderwerpen in het geïntegreerde rapport, dat online een groot leesgemak kent: de lezer kan vrijelijk door de verschillende modules heen klikken en een pdf'je op maat samenstellen door zelf de inhoud te bepalen. Dat is een verademing ten opzichte van veel uit hun krachten gegroeide jaar- en duurzaamheidsverslagen.

Ernst & Young kiest vaktechnisch een andere benadering dan KPMG ten aanzien van de geïntegreerde assurance: het rapport bevat één accountantsverklaring die dan wel weer door twee accountants is ondertekend: Jan de Hek voor de 'normale' controle, Dick de Waard voor de beoordeling van het verslag. Volgens Dick de Waard is er binnen Ernst & Young tot in de raad van bestuur over gediscussieerd over de mogelijkheden. "Er zijn fundamentele vragen, zoals: gaat het hier om een verklaring of een assurance report? En kun je verschillende niveaus van zekerheid onderbrengen in een verklaring?"

Een van de doorslaggevende argumenten om te komen tot deze uitingsvorm van integrated assurance - een hybride mededeling met het woord 'accountantsverklaring' erboven waarin verschillende zekerheidsniveaus worden gecombineerd - is volgens De Waard dat de opdracht tot controle van een jaarrekening mag worden uitgebreid en daarover kan in de verklaring ook verantwoording worden afgelegd. "Op deze manier verkennen we op een innovatieve manier de grenzen van ons vak. Ik hoop dat er puriteinen in het vak opstaan die vinden dat dit volgens de regels niet kan, want dan kunnen we erover discussiëren. Integrated reporting is een belangrijke trend en steeds meer bedrijven willen hiermee verder. We moeten voorkomen dat de accountant maar een beetje achter de wensen van de markt aan hobbelt."

Integrated reporting biedt de gebruiker van de informatie duidelijke voordelen en dwingt volgens De Waard ook tot focus in de onderwerpkeuze. Daarnaast ziet hij nog een paar neveneffecten voor het werk van de accountant zelf. "De cliënt is hierbij gebaat, want we voorkomen dubbel werk. Voor de financial audit maak je deels gebruik van dezelfde onderliggende informatiesystemen. Door het goed in te richten kun je de maatregelen voor het verifiëren van de duurzaamheidsinformatie ook in het reguliere werkprogramma opnemen."

Uiteindelijk denkt De Waard dat elke audit straks op deze wijze zal verlopen: verificatie van duurzaamheidsinformatie is dan een regulier onderdeel van de audit.

'Ik hoop dat er puriteinen opstaan die vinden dat dit volgens de regels niet kan.'

FMO: één accountant tekent verklaring en assurance report

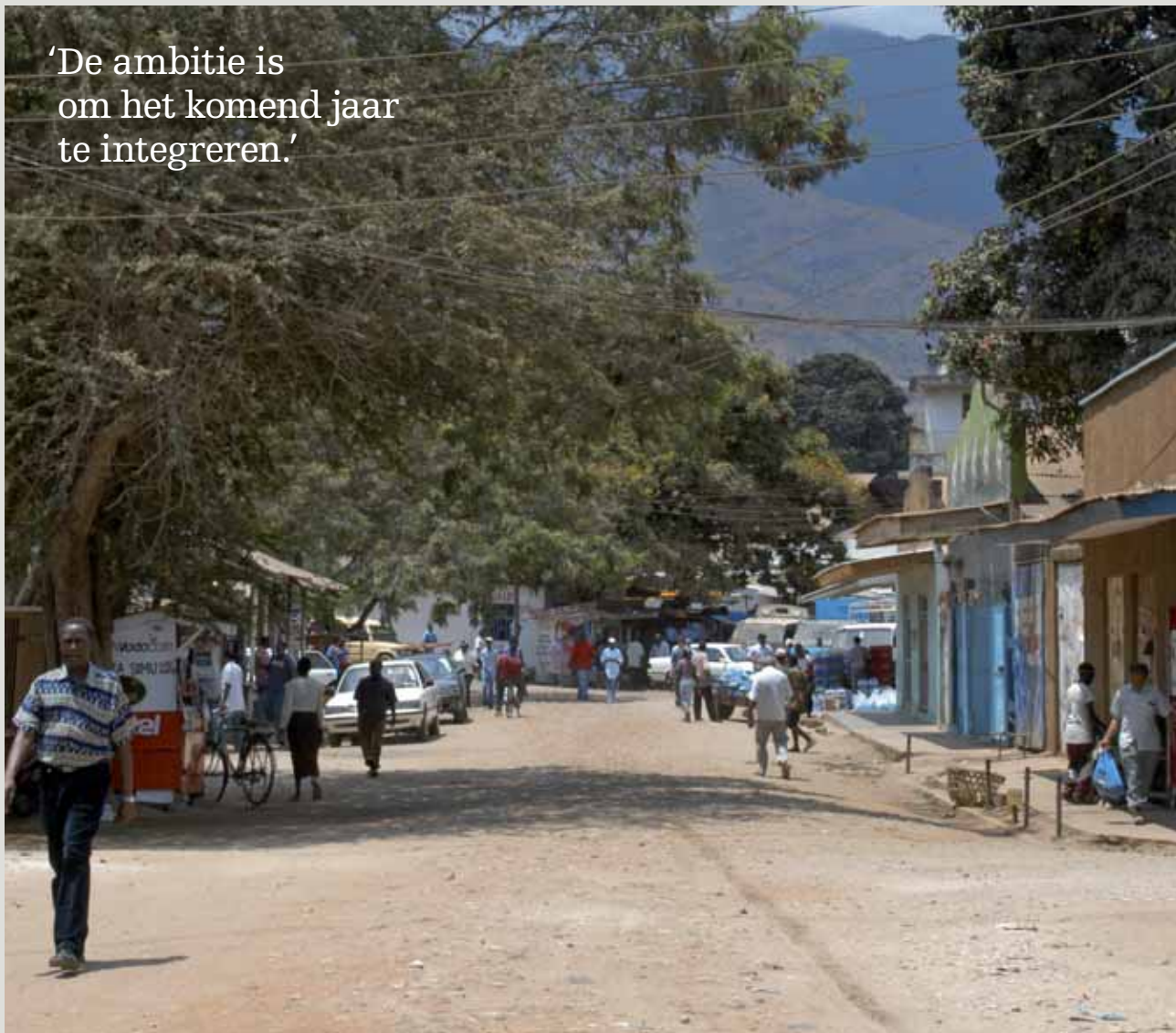
FMO is geen gewone bank, maar een bank die zich richt op duurzame ontwikkeling. De bank is een 'verlengstuk' van het ministerie van Buitenlandse Zaken als middel om de ontwikkelingssamenwerking vorm te geven. De visie van FMO is dat door economische activiteit aan te jagen in ontwikkelingsgebieden er ook op maatschappelijk vlak verandering ten goede zal volgen. In die zin is de wens om te komen tot een jaarverslag waarin financiële en maatschappelijke prestaties zijn geïntegreerd volgens Wim Bartels - bij KPMG verantwoordelijk voor de assurance van maatschappelijke verslagen - dan ook een heel logische stap. "Integrated Reporting heeft pas echt zin als het beleid van de desbetreffende organisatie ook is gericht op integratie van economische en maatschappelijke prestaties."

Wat opvalt aan het verslag is dat de bank inzichtelijk maakt wat de (verwachte) economische impact van de investeringen is - de Economic Development Impact Score (EDIS) - en dat men ook heel eerlijk rapporteert over een poging dat te verfijnen door ook maatschappij en milieu daarin op te nemen: "(...) *At FMO, we believe in learning by doing; having implemented this scoring system, we discovered that it did not add value as a separate target figure.*" Wat echter ook opvalt is dat er een rijkdom aan data en informatie is te vinden over de maatschappelijke impact, maar dat het lastig is om een totaalinzicht te krijgen in wat FMO voor ambities heeft en in hoeverre die nu worden gerealiseerd. Een geaggregeerde (middel)langetermijnagenda ontbreekt maar lijkt niet-temin voor veel lezers wel een belangrijk informatie-element.

KPMG is de verantwoordelijke accountant en tekent zowel een auditor's report als een assurance report af, zij het dat deze samen worden ondertekend door een accountant. "De ambitie is om dat komend jaar te integreren en ik verwacht ook dat dat mogelijk zal zijn gezien de vaktechnische ontwikkelingen rond de Clarity standards.", zegt Wim Bartels namens KPMG, "Over 2009 was dit volgens ons het maximaal haalbare."

Bartels heeft goede ervaringen opgedaan ten aanzien van de nauwe samenwerking tussen financial auditors en de medewerkers uit zijn specialistische duurzaamheidsunit. "Je zit samen bij de board aan tafel en krijgt heel andere gesprekken met de klant. Dat is heel verfrissend."

'De ambitie is om het komend jaar te integreren.'

maar gaat over het 'aan elkaar nieten van rapporten' is dat uiteraard niet het geval: dan is er nog steeds sprake van twee werelden.

De uitdaging is veel meer het vinden van een nieuw concept waarin duidelijk wordt dat financiële en andere prestaties zoals (maar niet alleen!) duurzaamheid onmogelijk los van elkaar kunnen worden gezien.

LANGETERMIJNWAARDE

Er staat dan ook echt wat op het spel ten aanzien van Integrated Reporting. Als we daadwerkelijk af willen van de eenzijdige focus op (korte termijn) winst met soms ongewenste gevolgen, zullen we ook de jaarverslaggeving anders moeten inrichten en aan de accountant vragen zich niet alleen maar uit te spreken over de betrouwbaarheid van de cijfers. Het jaarverslag krijgt dan een andere waarde. Het wordt het stuk waaruit de langetermijnwaarde van een onderneming kan worden gelezen - als dat ten minste is geverifieerd.

Zo'n geïntegreerde benadering betekent ook dat de beloningsstructuren beter kunnen (of moeten) worden gekoppeld aan een brede set indicatoren. Beloningen moeten niet alleen afhankelijk zijn van de financiële performance maar ook afhankelijk zijn van andere indicatoren. Bedrijven als DSM en Akzo hebben op dit gebied stappen gezet en veel andere ondernemingen zijn er mee bezig.

ASSURANCE-NIVEAU

In Nederland zetten het Havenbedrijf Rotterdam en de Ontwikkelingsbank FMO vernieuwende stappen op dit terrein. Zij brachten beide over 2009 een jaarverslag uit waarin naast de gangbare financiële data ook andere (duurzaamheids)informatie is opgenomen en in beide gevallen heeft de externe accountant zich uitgesproken over het geheel. In het geval van FMO geeft de accoun-

Bij 'aan elkaar nieten van rapporten' is er nog steeds sprake van twee werelden.

tant een verklaring en een assurance report af. Dit laatste heeft te maken met bestaande vaktechnische beperkingen, die erop neerkomen dat de accountant verschillende niveaus van assurance biedt voor een jaarverslag (*limited*) en een jaarrekening (*reasonable*).

OPMAAK

Voor de gebruiker van een accountantsmededeling moet dit ook duidelijk zijn. Een verklaring bij een jaarrekening heeft een vaste titel: accountantsverklaring. In de relevante verordening hieromtrent is dat een mededeling op basis van een controle. Bij de verificatie van duurzaamheidscriteria door een accountant is echter geen sprake van controle, en dus past die assurance-mededeling op dit moment feitelijk niet onder het kopje 'accountantsverklaring'.

Bovendien zal de opmaak van de verklaring (moeten) veranderen in geval van integratie: een verklaring bij een jaarverslag werkt met een andere standaard en heeft een uitgebreidere beschrijving van de werkzaamheden om het voor de lezer helder te maken wat een accountant wel en niet gedaan heeft.

VAKTECHNISCHE SCHERMUTSELINGEN

Het zal de gebruiker waarschijnlijk allemaal worst wezen en deze vaktechnische schermutselingen mogen dan ook geen beletsel vormen voor de opkomst van integrated reporting en integrated assurance. Bovendien: deze vaktechnische belemmeringen staan op het punt te worden opgelost. Als uitvloeisel van het clarity standards-project dat nu loopt komt er straks een 'controleverklaring', een 'beoordelingsverklaring' en een 'samenstelverklaring' - en dat biedt in dit verband soelaas.

Van groter belang is echter dat steeds meer ondernemingen het concept Integrated Reporting omarmen en de waarde hiervan inzien** voor het binden van de stakeholders aan de onderneming. Hier ligt ook een schone taak voor commissarissen: zij dienen dit actief op de agenda te zetten. Zodat ze adequaat toezicht kunnen houden door een brede set van informatie en ook meer grip krijgen op het beloningsbeleid, door dat te koppelen aan prestaties op een breder terrein dan winst. □

NOTEN

* Philip Wallage is hoogleraar accountantscontrole aan de Universiteit van Amsterdam en partner bij KPMG. Wim Bartels is partner bij KPMG.

** Zie de uitkomst van een bijeenkomst daarover in Integrated Reporting - closing the loop of strategy, KPMG Sustainability, 2010.

Vaktechnische schermutselingen mogen geen beletsel vormen voor de opkomst van integrated reporting en integrated assurance.

